

De Hypochonders, De Tijd/ Patrick De Spiegelaere

stuk in een Amsterdams burgerlijk milieu van rond de eeuwwisseling en toonde personages die veeleer in hun hoofd dan in de concrete werkelijkheid verloren liepen. *De Hypochonders* is een labyrintisch detective-verhaal/liefdesverhaal dat geen enkel uitsluitend geeft over wat er nu precies gebeurt. Ieder personage blijkt zowel bedrieger als bedrogene te zijn.

In tegenstelling tot Ben en Gust, twee eenvoudige en weinig gearticuleerde figuren, hebben Nelly en Vladimir, de twee hoofdpersonages uit *De Hypochonders*, een (te) groot meesterschap over de taal. En precies daardoor ontsnapt hen iedere greep op de werkelijkheid. Zij lijden aan wat in de *Trilogie van het Weerzien* de 'inbeelding van de realiteit' genoemd wordt. "Vladimir. Het is voorbij. We zijn weer alleen. We zullen alleen nog de woorden gebruiken die van ons beide zijn", bezweert Nelly Vladimir. Maar dat lukt niet. Alle woorden zijn al eens gebruikt. Alles wat gezegd wordt maakt deel uit van meerdere verhalen. De personages weten niet meer van welk verhaal ze nu precies deel uitmaken. Ze kunnen hun eigen verhaal niet vertellen, ze maken steeds deel uit van het verhaal dat een ander over hen vertelt: "Als jij je niet wilt herinneren, dan

wordt je wel herinnerd." Maar taal en verhalen worden steeds tegen mekaar gebruikt: ieder personage probeert via zijn verhaal een net te werpen over de andere. Bij Pinter (en Beckett) krijgen we te weinig informatie, bij Strauss te veel. Het effect is hetzelfde: onzekerheid over hetgeen gebeurt is, gebeurt en zal gebeuren. Die onzekerheid wordt niet weggenomen. Integendeel. Het einde van zowel *De Lijfwacht* als *De Hypochonders* staat voor moord, en een open vraag: zal Ben Gust vermoorden (de vraag is des te scherper omdat Bogaerts/Demedts van Ben een personage maken dat alle moeite heeft om zijn eigen angsten te verbergen), was het hele verhaal slechts een strategie van Vladimir om Nelly te vermoorden en met de meid Vera aan de haal te gaan? In het ene geval raakt de toeschouwer verstrikt in het te weinig, in het andere geval in het te veel aan taal. De nadruk op de verbaliteit en de retoriek van *De Hypochonders* is een belangrijke invalshoek van Bogaerts' encenering. Zowel Vladimir (Lucas Vandervost) als Nelly (Arlette Weygers) hanteren bij momenten een ironische, bij momenten een vervreemdende, artificiële zeggingswijze. Tekens van een overspannen, overgevoelig en overprikkeld brein. "Het is een koortsige tijd", aldus Vladimir.

Spiegel en kussens

In *De Lijfwacht* speelde de metafoor van het zien (de televisie, de scène als een kijkkast) een overheersende rol. Ook bij *De Hypochonders* duikt dezelfde metafoor op in de lange monoloog die de 'zakenman' Spaak 2 (Rudi Van Vlaenderen) houdt in een vervormende spiegel: "Ik sta volledig vereenzaamd tegenover een zinloos jachtende en onoverzichtelijke handelsonderneming." (Deze scène lijkt een echo van een scène uit Strauss' *Slotkoor* waarin een man tegen zijn spiegelbeeld de verschillende stappen van een pijnlijk mislukte ontmoeting met zijn grote liefde vertelt en ensceneert.) Een ander belangrijk beeld is de berg kleurrijke kussens die voor de pauze op de witte vloer ligt en waarin Vladimir en Nelly de slaap proberen te vatten. Maar bevinden zij zich niet voortdurend in een somnambule toestand? Of erger nog? "Zoals we, gevangen in de slaap, dromen dat we dromen." Of zoals Nelly verschrikt uitroept: "Ben ik dan uit de tijd gevallen?" De coördinaten van tijd en ruimte waarmee de werkelijkheid afgebakend wordt, lijken voor deze personages niet langer meer te bestaan. Ergens omschrijft Strauss deze ervaring als "een versterkt gevoel van leegte bij een verhoogde irrealiteit". Alle Straussiaans personages lijden aan dat gevoel.

Het wegvallen van duidelijke referenties is

mede verantwoordelijk voor het hybride karakter van dit stuk, "alsof Ludwig Tieck en Hitchcock, Wedekind en Borges samen hadden zitten schrijven", zo omschreef een recensent het. Bogaerts bespeelt een aantal van die registers: het komisch-groteske van het duo Spaak, de dienstmeid Vera (Tania Van der Sanden) die zo is weggewandeld uit een boulevardstuk. Voor de pauze wordt het donker tussen de scènes begeleid door fragmenten operamuziek, na de pauze is dat een onbestemde dreigende muziek geworden. Het donker tussen de scènes doet denken aan het openen en sluiten van een camera. Een principe dat Strauss expliciet toepast in *Trilogie van het Weerzien*. Het fototoestel duikt dan weer op in *Slotkoor*. Het universum van Strauss: een wereld van beelden die niet meer thuis zijn te brengen en ieder werkelijkheidsbesef dreigen te overwoekeren. *De Hypochonders* zelf is een van beelden en situaties overwoekerde tekst. Een soort van *Twin Peaks*. Bogaerts had in die grilligheid verder mogen gaan. Hij heeft de nadruk gelegd op de taal, op de retoriek en daardoor misschien teveel op het (detective)verhaal en te weinig op de steeds wisselende theatrale situaties. Het wordt nu wachten op Beckett. En op de twee volgende Botho Strauss' bij De Tijd. Want *De Hypochonders* van Bogaerts hoort thuis in twee werelden.

Erwin Jans